

2014-2016 YILLARI ARASINDA BIST ŞİRKETLERİ İLE İLGİLİ DENETİM GÖRÜŞLERİ

Prof. Dr. Nalan AKDOĞAN*

Elif Senem GÜDÜ**

Ayşe IŞIK**

İrem SEVİNDİK**

Derya ŞAHİN**

Gülşen ÖZKAN**

Makale Gönderim Tarihi : 05.02.2018 / Kabul Tarihi : 20.03.2018

ÖZ

Bu çalışma denetim literatürüne Türkiye'deki denetim piyasasının dağılımını ve olumlu görüş ve olumlu görüş dışında görüş oluştururken denetim firmaları tarafından önem verilen hususları açıklamak ve tartışmaya açmak konusunda açılımında bulunmaktadır.

Çalışmada 2014 -2016 yılları arasında Borsa İstanbul borsada işlem gören 511 şirketin denetim raporlarındaki görüşlerin nasıl oluştuğu incelenmiştir.

Bulgularımız denetim raporlarının genel olarak Türkiye Bağımsız Denetim Standartlarından BDS 570 "İşletmenin Sürekliliği" ve BDS 700 "Finansal Tablolara İlişkin Görüş Oluşturma ve Raporlama" standartları ile uyum içinde hazırlandığını göstermektedir. İstisnalar mevcuttur. İşletmenin sürekliliği, alacakların tahsilatı ile ilgili yaşanan belirsizlikler ve ortaklık ve ilişkili taraflarla olan işlemlerin olumlu görüş dışında görüş verilen raporlara sıkça dayanak teşkil ettiği gözlenmektedir.

Bu çalışma Akdoğan, Aktaş ve Gülhan'ın 2015 yılında yaptıkları iki çalışmanın devamı niteliğindedir. ¹⁻²Bu çalışmalarla karşılaştırıldığında o günden günümüze olumlu görüş dışında görüş verilen denetim raporlarının sayısında artış görülmektedir. Bu artışa neden olan sebepler arasında kötüleşen ekonomik koşulların işletmenin sürekliliği üzerindeki etkisi ve KGK (Kamu Gözetim Kurumu)'nun denetim firmaları üzerindeki artan denetimin etkileri bulunmaktadır.

Araştırmanın diğer bir bulgusu bazı durumlarda denetim şirketlerinin olumsuz görüş yerine şartlı görüş, şartlı görüş yerine olumlu görüş vermeyi tercih ettiği yönündedir.

Anahtar Kelimeler: Şartlı görüş, İşletmenin Sürdürülebilirliği, Alacağın Tahsilatı ile ilgili Problemler, Ortaklık ve İlişkili Taraf İşlemleri, Denetim Kanıtları

* Başkent Üniversitesi, Ticari Bilimler Fakültesi, nakdogan@baskent.edu.tr

** Elif Senem Gudu, elif.gudu@gmail.com, Ayşe Işık, aisik70@gmail.com, İrem Sevindik, ısevindik@baskent.edu.tr, Derya Şahin, derya.ozilhan@hotmail.com, Gülşen Özkan, gulsen1981@hotmail.com, Başkent Üniversitesi, Muhasebe ve Finansal Yönetim Doktora Öğrencileri

1 Akdoğan N, Aktaş M, Gülhan O. Borsa İstanbul'da Bağımsız Denetim Şirketleri ve Bağımsız Denetim Görüşleri Üzerinde Bir İnceleme. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 2015; 1(20)

2 Akdoğan N, Gülhan O, Aktaş M.; Halka Açık Şirketlerde Bağımsız Denetçi Görüşleri Borsa İstanbul Gözaltı Pazarı Örneği. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 2015; 2(17):245-259

AUDITING OPINIONS ABOUT FIRMS OF BORSA ISTANBUL BETWEEN 2014-2016**ABSTRACT**

This study aims to contribute to the auditing literature in the area of explaining the reasons of which the unqualified and qualified auditing opinions are formed. It also aims to open a further discussion whether the bases of opinions are formed in line with the international accounting and auditing standards.

The scope of this study includes 511 firms of Borsa İstanbul, Turkey within the period of 2014-2016.

With the firms that have independent auditing reports it is analysed how the opinions are formed.

Our findings show that the reports are prepared in line with the ISA 570 and ISA 700 Turkish Auditing Standards whereas exceptions also exist. It is found out in our analysis that the fiscal sustainability, the problems with the collection of receivables, improper company partner and related party transactions are the main reasons of stating adverse, disclaimer of opinion and qualified auditing opinions.

This study is a continuation of two studies done by Akdoğan, Aktas and Gulhan in 2015.⁴⁻⁵ Compared to this study, it can be stated that the opinions other than unqualified opinion increase during the period of this research. Two important reasons for the increase is the effect of worsening economic situations on the financial sustainability of the firms in Turkey and increased auditing regulations of Public Oversight Accounting and Auditing Standards Authority of Turkey in our opinion.

Another finding of our research is that the auditing firms preferred to give qualified opinion instead of adverse opinion and unqualified opinion instead of qualified opinion in some cases.

Keywords: Qualified Opinion, Financial Sustainability, Problem of Collection of Receivables, Partner and Related Party Transactions, Audit Evidence

1. GİRİŞ

Bu çalışma yedi kısımdan oluşmaktadır; İlk bölümde denetlenen şirketlerin hangi denetim firmaları tarafından denetlendiği ve hangi tip görüş verildiği analiz edilmiştir. Denetim firmalarının ve verilen görüş tiplerinin dağılımı tespit edilmiştir.

İkinci ve dördüncü bölüm arasında olumlu görüş dışında görüş verilen (şartlı görüş, görüş bildirmekten kaçınma, olumsuz görüş) denetim raporlarında görüşe dayanak olan hususların hangi konularda yoğunlaştığı incelenmiştir.

Beşinci bölümde olumlu görüş verilen denetim raporlarında diğer açıklamalar (dikkat çekilecek ve diğer hususlar) kısımlarında odaklanılan konular incelenmiştir.

Altıncı bölümde, kota altı şirketler yukarıda belirtilen çerçevede incelenmiştir.

Son kısımda ise çalışmada elde edilen sonuçlar ve bunlara ilişkin öneriler ortaya konmuştur.

2. Denetim Firmalarının Dağılımı

2014-2016 yılları arasında Borsa İstanbul'da işlem gören 511 şirkete denetim yapan denetim

3 Akdoğan N, Aktas M, Gülhan O. Borsa İstanbul'da Bağımsız Denetim Şirketleri ve Bağımsız Denetim Görüşleri Üzerinde Bir İnceleme. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 2015; 1(20)

4 Akdoğan N, Gülhan O, Aktas M.; Halka Açık Şirketlerde Bağımsız Denetçi Görüşleri Borsa İstanbul Gözaltı Pazarı Örneği. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 2015; 2(17):245-259

firmalarının dağılımı Tablo 1’de gösterilmiştir. Dört büyükler olarak bilinen DRT, Güney, Başaran Nas ve Akis Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik A.Ş.’nin dağılımda ilk dört sırayı paylaştıkları görülmüştür. Tabloda dikkat çeken husus hatırı bir çok şirketin bağımsız

denetim raporunun olmamasıdır. Denetim raporu olmayan firmalar çıkarıldığında dört büyüklerin toplam içerisindeki (3 yıl içerisindeki payı) %58’e ulaşmaktadır. Piyasanın oligopol bir piyasa olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Denetim Firmalarının Dağılımı

Denetim Firmalarının Yıllara Göre Dağılımı	2014	2015	2016	Genel Toplam
DRT BAĞIMSIZ DENETİM VE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.(DELOITTE)	74	74	82	230
GÜNEY BAĞIMSIZ DENETİM VE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.(ERNST&YOUNG)	80	79	70	229
BAŞARAN NAS BAĞIMSIZ DENETİM VE SMM MÜŞAVİRLİK A.Ş.(PRICE WATERHOUSE)	61	67	78	206
AKİS BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.(KPMG)	51	48	57	156
YOK	43	37	27	107
ARKAN ERGİN ULUSLARARASI BAĞIMSIZ DENETİM VE SMMM A.Ş.	20	20	22	62
ATA ULUSLARARASI BAĞIMSIZ DENETİM VE SMMM A.Ş.	18	20	12	50
GÜRELİ YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK VE BAĞIMSIZ DENETİM HİZMETLERİ A.Ş.	13	13	15	41
ENGİN BAĞIMSIZ DENETİM VE SERBEST MUHASEBECİLİK MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	10	14	10	34
AC İSTANBUL ULUSLARARASI BAĞIMSIZ DENETİM VE SMMM A.Ş.	12	10	8	30
BİLGİLİ BAĞIMSIZ DENETİM VE YMM A.Ş.	11	12	6	29
KAVRAM BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	9	10	10	29
MGI BAĞIMSIZ DENETİM S.M.M.M. A.Ş.	2	11	9	22
BİRLEŞİM BAĞIMSIZ DENETİM VE YMM A.Ş.	5	4	8	17
EREN BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	3	5	8	16

BDO DENET BAĞIMSIZ DENETİM YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	6	5	4	15
DENGE BAĞIMSIZ DENETİM SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	5	4	5	14
ULUSAL BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	7	3	3	13
YÖNTEM YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK VE BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	6	7		13
ARILAR BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	4	4	4	12
KARAR BAĞIMSIZ DENETİM DANIŞMANLIK SMMM A.Ş.	3	6	3	12
İRFAN BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	2	3	6	11
ARTI DEĞER ULUSLARARASI BAĞIMSIZ DENETİM VE YMM A.Ş.	5	5		10
ÇAĞDAŞ BAĞIMSIZ DENETİM VE SMMM A.Ş.	9			9
HSY DANIŞMANLIK VE BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	2	1	6	9
YEDİTEPE BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	2	3	3	8
ADAY BAĞIMSIZ DENETİM VE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	2	2	3	7
CROWE HORWATH OLGU BAĞIMSIZ DENETİM VE YMM A.Ş.	1	3	3	7
RSM TURKEY BAĞIMSIZ DENETİM VE YMM A.Ş.	2	2	3	7
SER-BERKER BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	3	2	2	7
ALTERNATİF BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	2	2	2	6
C&Ç BAĞIMSIZ DENETİM VE YÖNETİM DANIŞMANLIĞI A.Ş.	2	2	2	6
REFERANS BAĞIMSIZ DENETİM VE DANIŞMANLIK A.Ş.	4	2		6
HLB SAYGIN YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK VE BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	2	2	1	5
KAPİTAL KARDEN BAĞIMSIZ DENETİM VE YMM A.Ş.	3	1	1	5
REPORT BAĞIMSIZ DENETİM VE SERBEST MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	1	2	2	5

AK BAĞIMSIZ DENETİM VE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.			4	4
AKADEMİK BAĞIMSIZ DENETİM DANIŞMANLIK YMM A.Ş.	2	1	1	4
AKT BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	2	1	1	4
AS BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	2	1	1	4
DEĞER BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	1	2	1	4
ELİT BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	1	1	2	4
IŞIK YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK ve BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.		2	2	4
KARMA BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	2	2		4
YKY BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	2	2		4
AKTAN BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	1	1	1	3
ANIL YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK VE BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	2	1		3
BD BAĞIMSIZ DENETİM VE YMM A.Ş.	1	1	1	3
CONSULTA BAĞIMSIZ DENETİM VE Y.M.M. A.Ş.	1	1	1	3
DENGE ANKARA BAĞIMSIZ DENETİM YMM A.Ş.	1	1	1	3
DMR BAĞIMSIZ DENETİM VE DANIŞMANLIK A.Ş.	1	1	1	3
GÜÇBİR BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	1	1	1	3
KÖKER YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK VE BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	1	1	1	3
REHBER BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.		1	2	3
VEZİN BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.			3	3
BDD BAĞIMSIZ DENETİM VE DANIŞMANLIK A.Ş.		1	1	2
EGE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK VE BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	1	1		2
LEGAL BAĞIMSIZ DENETİM YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	1	1		2

LİDYA BAĞIMSIZ DENETİM VE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.			2	2
MOORE STEPHENS TÜRKİYE MBK BAĞIMSIZ DENETİM VE SMMM A.Ş.		1	1	2
RANDIMAN DENETİM YMM VE BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.	2			2
SUN BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	1		1	2
ULUSLARARASI BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.		1	1	2
A1 YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK VE BAĞIMSIZ DENETİM A.Ş.			1	1
AREN BAĞIMSIZ DENETİM VE SMMM A.Ş.			1	1
FİNANSAL EKSEN BAĞIMSIZ DENETİM VE DANIŞMANLIK A.Ş.			1	1
LİSANS BAĞIMSIZ DENETİM VE DANIŞMANLIK A.Ş.			1	1
MERCEK BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.			1	1
TÜRKMEN BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.			1	1
Genel Toplam	511	511	511	1533

Kaynak: www.kap.gov.tr

İncelenen dönem içerisinde denetim görüşlerinin dağılımı ise Tablo 2’de gösterilmiştir. Bu süreç içerisinde denetim firmalarının ağırlıklı olarak (üç yıl toplamında) %82 oranında olumlu görüş

verdikleri görülmüştür. Şartlı görüş, görüş bildirmekten kaçınma ve olumsuz görüş verilen raporların toplamda %11 oranında gerçekleştiği görülmektedir.

Tablo 2. Denetim Görüşlerinin Dağılımı

Denetim Görüşlerinin Dağılımı	2014	2015	2016	Genel Toplam	%
Olumlu	413	415	429	1257	82.0
Şartlı	52	52	47	151	9.8
Yok	43	37	27	107	7.0
Görüş Bildirmekten Kaçınma	3	6	7	16	1.0
Olumsuz		1	1	2	0.1
Genel Toplam	511	511	511	1533	100.0

Tablo 3'te ise dört büyük denetim firmasının ve diğer denetim firmalarının verdiği görüş tiplerinin dağılımı gösterilmiştir. Tablodan görüldüğü üzere dört büyük denetim firmasının raporlarında denetim görüşü olarak olumlu veya şartlı görüş belirttiğini diğer iki görüş tipi olan görüş bildir-

mekten kaçınma ve olumsuz görüşün verilen görüş tipleri arasında yer almadığını görülmüştür.

Bu görüş tipleri diğer denetim firmaları tarafından incelenen dönem içerisinde kullanılmıştır.

Tablo 3. Denetim Firmalarının Yıllara ve Görüş Tiplerine Göre Dağılımı

Denetim Firmalarının Yıllara ve Görüş Tiplerine Göre Dağılımı	Görüş Tipi	2014	2015	2016	Genel Toplam
DRT BAĞIMSIZ DENETİM VE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.		74	74	82	230
	Olumlu	69	68	77	214
	Şartlı Görüş	5	6	5	16
	Görüş Bildirmekten Kaçınma	0	0	0	0
	Olumsuz	0	0	0	0
GÜNEY BAĞIMSIZ DENETİM VE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.		80	79	70	229
	Olumlu	72	69	60	201
	Şartlı Görüş	8	10	10	28
	Görüş Bildirmekten Kaçınma	0	0	0	0
	Olumsuz	0	0	0	0

BAŞARAN NAS BAĞIMSIZ DENETİM VE SMM MÜŞAVİRLİK A.Ş.		61	67	78	206
	Olumlu	58	62	72	192
	Şartlı Görüş	3	5	6	14
	Görüş Bildirmekten Kaçınma	0	0	0	0
	Olumsuz	0	0	0	0
AKİS BAĞIMSIZ DENETİM VE YEMİNLİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.		51	48	57	156
	Olumlu	47	44	54	145
	Şartlı Görüş	4	4	3	11
	Görüş Bildirmekten Kaçınma	0	0	0	0
	Olumsuz	0	0	0	0
DİĞER DENETİM FİRMALARI		202	206	197	605
	Olumlu	167	172	166	505
	Şartlı Görüş	32	27	23	82
	Görüş Bildirmekten Kaçınma	3	6	7	16
	Olumsuz		1	1	2
YOK		43	37	27	107
TOPLAM		511	511	511	1533

3. Şartlı Görüş ve Görüş Bildirmekten Kaçınma Dayanakları

Üç yıl içerisindeki denetim raporları analiz edildiğinde olumlu görüş dışında görüş verilen; şartlı görüş dayanaklarının denetim firmaları tarafından öncelikli ve ağırlıklı olarak aşağıda belirtilen hususlarda yoğunlaştığı görülmüştür;

3.1. İşletmenin sürekliliği ile ilgili belirsizlikler

Denetim raporları incelendiğinde işletmenin sürekliliği konusunun denetim firmaları tarafından önem verilen bir konu olduğu görülmektedir. Şirketin sürekliliği ile ilgili belirsizlikler konusunda aşağıdaki örneklerle karşılaşılmıştır;

- Şirket'in ana faaliyet konusuna ilişkin distribütörlük sözleşmelerinin feshedilmesi,
  - Ana faaliyetin büyük oranda durmuş olması,
  - Şirketin hasılat yaratan sürdürülen bir faaliyeti bulunmaması,
  - Şirketin yatırımlarını tamamladıktan sonra yeterli kapasitede üretim gerçekleştiremeyerek zarar etmesi,
  - Grubun varlıkları nezdinde konulan hacizlerinin devam etmesi,
- Şirket'in faaliyetlerinin sürdürülebilmesi için varlıkların nakde dönüştürülmesinin gerekmesi halinde satış tutarı ve sağlanacak nakit, piyasanın

o anki koşulları ve oluşacak fiyatlar ile sınırlı olması belirsizliği arttırabilmektedir. İşletmenin sürekliliği ile ilgili belirsizliklerin finansal tablo ve dipnotlarında tam olarak açıklanmaması ve finansal tablolarda bu konu ile ilgili karşılık ayrılması denetim firmasının şartlı görüş beyanına dayanak teşkil etmektedir. Şirketin sürekliliği ile ilgili belirsiz bir durum olduğunda denetim firması şirket yönetiminin gerekli tedbirleri alınmasını ve bu durumun giderilmesi için hazırlanan aksiyon planının şirket yönetimi tarafından raporda açıklanmasını beklemektedir.

İşletmenin sürekliliği ile ilgili denetim raporlarında sıkça rastlanan bir başka husus ertelenmiş vergi varlığı hesaplaması ile ilgilidir. Ertelenmiş vergi varlığı hesaplaması içerisinde yeralan değer düşüklüğü karşılığı, sözkonusu ertelenmiş vergi varlığının realize olmasının, şirket'in ilerleyen dönemlerdeki gelir yaratma potansiyeline, değer düşüklüğünün ortadan kalkmasına bağlı olmaktadır.

Bazı durumlarda, ertelenmiş vergi varlığının ileriye dönük karlılık beklentileri nedeniyle muhasebeleştirildiği ancak, değerlendirmede, mali karın gerekli olan zaman dilimi içinde elde edilmesine yönelik belirsizliğin devam ettiği görülmektedir. Bu durumda, ertelenmiş vergi varlığı ve diğer özkaynak paylarında muhasebeleştirilen ertelenmiş vergi etkisi üzerinde düzeltme yapılmasının gerekip gerekmediği belirlenmemektedir.

3.2. Alacakların tahsilatı ile ilgili belirsizlikler

Alacakların tahsili firmanın finansal döngüsünde önemli bir husustur. Şartlı görüş verilen denetim raporlarında bu hususa sıkça değinildiği gözlemlenmiştir.

Tahsil edilmemiş ve şüpheli ticari alacaklar için karşılık ayrılması işletmeyi riske karşı koruyan önemli bir muhasebe prensibi olmasına rağmen pratikte işletmelerin bazı durumlarda alacakların tahsil edilememe riskine karşılık ayırmadıkları gözlemlenmektedir. Ayrılmayan veya eksik ayrılan karşılıklar nedeniyle bu alacakların finansal tablolar üzerindeki etkileri bazı durumlarda tespit edilememektedir.

Bu konuya ilişkin denetim raporlarında aşağıdaki örneklerle karşılaşılmıştır;

- İhracat alacağının tahsil edilememesi
- Alacakların önemli düzeye ulaşması
- Önemli derecede kredi riski ve karşı taraf riski içeren alacaklar
- İlişkili olmayan taraflara yapılan gayrimenkul satışından doğan vadesi geçmiş alacaklar

Ticari alacaklara ait teminat bulunmaması bu konu ile ilgili diğer dikkat çekilen bir husustur. Diğer bir husus alacağın tahsilatı ile ilgili bir firmanın bir aksiyon planının bulunup bulunmadığıdır. Örneğin;

- Kapatılan şirketten ticari nitelikte olmayan alacağının nasıl kapatılacağına yönelik plan, tahmin ve varsayımlarına ilişkin yaptığı açıklama
- Vadesi geçmiş ve hareketsiz alacaklar için alacakların geri ödenmesine ilişkin herhangi bir sözleşme ve protokolün varlığı
- Alacağın tasfiyesi yönünde müşteri ile yazılı bir anlaşma sağlanması.

Denetçi tarafından tercih edilmekte ve bunların olmadığı bir ortamda, denetçinin tahsil edilemeyen alacakla ilgili ilişkin olumlu denetim görüşü oluşturması zorlaşmaktadır.

3.3. Ortaklar, iştirakleri, bağlı ortaklık, ilişkili taraf ile ilgili konular

Ortaklar, iştirakler, bağlı ortaklık ve ilişkili taraf işlemleri kapsam olarak geniş bir konudur. Konuyla ilgili araştırmada karşılaşılan örnekler şunlardır;

3.3.1. Ortaklar ile ilgili konular

- Şirketin ana ortağından ticari olmayan alacağına ilişkin olarak faiz geliri ve net kambiyo karı kaydetmesi,
- Şirketin ana ortağından alacağı yerine borcu bulunması,
- Şirketin ana ortağından olan alacağının, yeniden düzenlenmesi ve ödemelerin taksitlendirilmesi için yapılan görüşmelerin varlığı.

3.3.2. İştiraklerle ilgili konular

- İştiraklerin önceki yıl konsolide finansal tablolarda edinme maliyeti ile yer alması,
- İştiraklerin özkaynak yöntemine göre muhasebeleştirilmemesi,
- İştirakin denetlenmiş mevcut son finansal temel verileri konusunda dipnotlarda bilgi sunulmaması.

3.3.3. Bağlı ortaklıklarla ilgili konular

- Grubun iktisab ettiği bağlı ortaklığın şirketin finansal tablolarının önceki dönem bağımsız denetçisi tarafından denetlenmemiş olması,
- Bağlı ortaklığın devir tarihi itibarıyla konsolide finansal tabloları bağımsız denetime tabi tutulmamış olması,
- Bağlı ortaklığın başka bir denetim firması tarafından denetlenmiş olması,
- Yabancı bir ülkede o ülkenin mevzuatına göre denetlenmiş olması,

- Bağlı ortaklığın stok ve maliyet kalemleri, şerefiye, ertelenmiş vergi varlığı hesaplamaları gibi bazı muhasebe kalemleri ile ilgili denetim firmasının güvence verememesi.

3.3.4. İlişkili taraflarla ilgili konular

İlişkili kişilerle yapılan işlemlerin oranının yüksek olması ve yüksek yoğunlaşma riski nedeniyle işletmenin sürekliliğinin ilişkili şirketlerin sürekliliğine bağlı hale gelmesi şirket açısından bir risktir. Benzeri şekilde ilişkili kişilerden alacak tutarının yüksek olması ve bunlarla ilgili herhangi bir protokol veya teminatın bulunmaması şirket açısından bir risk unsurudur.

Bazı şirketlerde aşağıdaki örneklere rastlanmıştır;

- İlişkili taraflar ile ilgili işlemlerde yıl içerisinde yapılan transferler ile ticari ve ticari olmayan ilişki ayırımının ortadan kalkması,
- İlişkili taraflar ile olan tutarların kendi aralarında mahsup edilmesi
- Cari hesap bakiyelerinin senet alınması yolu ile kapatılması
- Şirket'in, ilişkili taraflara ilişkin uygulanan bir vade politikasının olmaması
- İlişkili tarafa herhangi bir faiz, gecikme farkı veya vade farkı uygulaması yapılmaması.

3.4. Denetim kanıtlarına ulaşamaması

Denetim görüşü oluşturulurken denetim görüşlerine dayandırılması esastır. Şartlı görüş verilen denetim raporlarında yeterli denetim kanıtına ulaşılamadığı görülmüştür.

Denetim kanıtlarının örneğin banka mevduatları, diğer alacaklar, verilen sipariş avansları, iş avansları ile sabit kıymet avansları, ticari borçlar ve alınan avanslarla ilgili mutabakat mektupların temin edilemediği görülmüştür.

Diğer bir konu bazı durumlarda tapu mutabakatları temin edilememesidir. Örneğin, gayrimenkullerin tapu tescillerine ulaşılamamakta veya grubun tapu mutabakatları temin edilememektedir.

Avans bakiyeleri ile ilgili bazen gider karşılığı yansıtılmamakta ve avans bakiyesinin geri kazanılabilir olup olmadığı veya herhangi bir değer düşüklüğüne uğrayıp uğramadığına dair yeterli denetim kanıtı temin edilememektedir. Veyahut, avansların sözleşmeler ibraz edilememekte ve bakiye ile ilgili yazılı mutabakatın temin edilememektedir.

Denetim kanıtları içerisinde avukatlardan alınan mutabakat mektupları veya banka borçlarına ilişkin refinansman/ödeme planlarına veya bir yapılandırmaya ilişkin yazılı mutabakatlar, vergi dairesinden ve sosyal güvenlik kurumu müdürlüklerinden alınan mutabakat mektupları da yer almaktadır. Bazı durumlarda denetim firmaları bu kanıtlara ulaşamamaktadır.

3.5. Değerleme raporları ve değer düşüklüğü

Değer düşüklüğünün tespiti veya gerçeğe uygun değer tespiti değerlendirme raporları aracılığı ile yapılmaktadır. Bazı durumlarda değerlendirme raporunun olmamakta veya güncel değildir. Veyahut değer düşüklüğü testinin yapılmamakta, değerlendirme yöntemlerinde değişiklik yapılmaktadır. Bu durumlarda denetçi örneğin hisse senedi yatırımlarının, şerefiyenin değer düşüklüğüne uğramadığına dair yeterli denetim kanıtı elde edilememektedir.

3.6. Muhasebe hile veya hatasına dayalı işlemler

Diğer bir dayanak muhasebe hataları ve hileleridir. Örneğin denetim sırasında tutarlı olmayan kasa bakiyeleri ve kasa politikası veya kasa hesaplarında tutarsız işlemlerin tespit edilmekte veya 'Peşin Ödenmiş Giderler' hesap grubunda az hareket gören avansların sınıflandırılmakta veya karşılıklar

gelir olarak muhasebeleştirilmekte veya İşletme birleşmesine ilişkin doğru olmayan muhasebeleştirme işlemleri denetimler sırasında tespit edilmektedir.

Diğer bir konu konsolidasyonla ilgili veya TFRS ilk geçiş ile ilgili uyumsuzluklardır. Karşılaştığımız dayanaklar arasında, konsolide mali tablolarda arsa ve binaların muhasebeleştirilmesinde tüm Grup şirketleri için aynı muhasebe politikasının uygulanmaması veya şirketin finansal tablolarının Türkiye Muhasebe Standartları çerçevesinde hazırlanmayıp Vergi Usul Kanunları kapsamında hazırlanması ve bağımsız denetime tabi tutulmaması yer almaktadır.

İlişkili taraf bölümünde detaylı olarak incelendiği üzere birlikte ilişkili tarafla yapılan işlemler her zaman muhasebe prensipleri ile tutarlı olmaktadır. Örneğin, ilişkili taraftan alınan şirketin hisse değerinde iskonto uygulayarak alım bedelinin düşürülebilmekte veya değerinin çok altında bir bedel karşılığında ilişkili tarafa hisse satışı gerçekleşmektedir.

3.7. Konsolidasyon

Konsolidasyon ile karşılaşılan dayanaklar iştirakinin özkaynak yöntemi ile muhasebeleştirilmemiş olması, finansal tabloların Türkiye Muhasebe Standartlarına göre hazırlanmamış olmaması gibi hususlardır.

Adi ortaklıkların finansal tablolarının denetlenmemiş olması veya yabancı ülkede ortak olunan şirketin finansal tablolarına yabancı ülkedeki koşullar nedeniyle ulaşılamaması veya konsolide finansal tablolarda tam konsolidasyon yöntemi ile konsolidasyon yapılamaması gibi hususlar raporlarda şartlı görüş verilmesine neden olmaktadır.

Diğer karşılaştığımız örnekler şunlardır;

-Konsolidasyon kapsamındaki bağlı ortaklıklar tarafından gerçek kişi ortaklardan şirket hissesi

satın alınmış olup söz konusu işlem konsolidasyon uygulamaları çerçevesinde finansal tablolarda elimine edilmesi,

-Özkaynak yöntemiyle konsolide edilen iştirakin finansal tablolarının raporu hazırlayan denetim şirketinin denetiminden geçmemiş olması ve farklı ülke muhasebe ilkelerine göre hazırlanmış olması,

3.8. Borçlar ile ilgili işlemler

Bazı durumlarda şirketlerin vadesi geçmiş banka kredisi ödemesini gerçekleştiremediği ve sözleşmeye bağlı ödenmesi gereken tutarlara fesih tarihinden sonra karşılık ayırmadığı görülmüştür.

Borçların tahsil edilememesi durumunda yasal takip başlatılmakta, alacaklı banka ve işletme arasında hukuki dava süreçleri yaşanmakta ve bazı durumlarda borç ve faiz tutarı üzerinde mutabakat sağlanamamakta veya borçlar temlik edilebilmektedir.

İşletmenin borcun ödenmeme durumunda borç ve faiz yükü için karşılık ayırması, karşı taraf ile mümkünse yazılı bir mutabakat üzerinde anlaşmaya varması ve borçların ödemesinin belli bir plana göre düzenlenmesi beklenmektedir. Bu durumun gerçekleşmediği durumlar işletme için risk teşkil ettiğinden şartlı görüş dayanağı olabilmektedir.

3.9. Vergi, sigorta primleri ve cezalar

Bazı şirketler ile vergi dairesi ve sosyal güvenlik kurumu arasında borcun yazılı mutabakatının sağlanamadığı denetim raporlarında belirtilmektedir. Bazı durumlarda ise vergi ve SGK borçlarının yeniden yapılandırılmış olduğu görülmekte, ancak taksitlerin zamanında ödenmediği gözlenmektedir.

Bazı durumlarda ise şirketlerin vadesi geçmiş ve taksitlendirilmemiş vergi ve sigorta prim borcu bulunmakta ve ödenecek vergiler için vergi

karşılığı bulunmaktadır. Veyahut ayrılan vergi karşılığının tahakkuk ettirilmesi gereken dönemlerde beyan edilmemesi sonucu ortaya çıkan muhtemel vergi cezalarının tespiti yapılmadığından finansal tablolarda bu hususa ilişkin ilave bir karşılık ayrılmamaktadır. Benzer şekilde vadesi gelmiş ancak yapılandırılmayan vergi ve sigorta primlerine ilişkin gecikme zamları ve faizlerinin bazen konsolide finansal tablolara yansıtılmadığı görülmüştür.

3.10. Davalar

Şirket aleyhine açılan davalar için karşılık ayrılması ihtiyatlılık prensibi gereğidir. Bazı durumlarda, hukukçu görüşüne istinaden finansal tablolarda davaların bir kısmına dava karşılığı ayrıırken bir kısmına karşılık ayrılmamıştır. Devam eden davanın herhangi bir yükümlülük doğurmayacağı varsayımı ile finansal tablolarda ayrılmayan karşılık risk unsuru olduğundan denetim raporlarında şartlı görüş dışında görüş dayanağı olarak belirtilmektedir.

3.11. Satış ile ilgili işlemler

Satış işlemleri ile ilgili belirtilen önemli bir risk unsuru şirketin gerçekleştirmiş olduğu ticari mal satışlarının tamamını veya büyük bir kısmını ilişkili şirketlere yapmasıdır. Uygun olmayan ortaklık hisselerinin devir işlemleride diğer şartlı görüş dayanağıdır. Örneğin; sermaye yapısı içerisinde yer alan ortaklık hisselerinin tamamının ilgili hesap dönemi içerisinde mevcut gerçek kişi ortaklara hisseleri oranında devredilmesi veya özkaynak yöntemiyle değerlendirilen iştirakin satışından oluşan zarar için yeterli ve uygun denetim kanıtı elde edilememesi gibi.

Satış işlemleri ile ilgili diğer bir şartlı görüş dayanağı verilen sipariş avansı karşılığı herhangi bir mal veya hizmet teslimi yapılmaması ve sipariş avansına ilişkin alış protokolü ya da sözleşme bulunmamasıdır.

3.12. Stoklar

Denetim raporlarında stoklar ile ilgili iki tip görüş dayanağına yoğunlaştığı görülmüştür; oluşan stok farkına ilişkin tutarın stok kaleminin varlığı doğrulanamaması ve stokların net gerçekleşebilir değerinin tespit edilememesi veya tahmini olarak belirlenmesi,

3.13. Diğer

Diğer şartlı görüş dayanaklarına dair çalışmamızda karşılaştığımız örnekler şunlardır;

- Mal veya hizmet alımlarının içeriği ve kullanım yerlerine ilişkin belirsizlik,
- Üretim faaliyetleri ile ilgili olarak kapasite kullanım oranları hesaplaması yapılmayıp, üretim tesisinin normal kapasite ile çalıştığı varsayımının finansal tabloların hazırlanışında kullanılması,
- Ekonomide ve piyasalarda meydana gelebilecek muhtemel gelişmeler dikkate alınarak İhtiyatlılık prensibi dahilinde ayrılan ve belli bir tutarı cari dönemde gider yazılan serbest karşılıklar,
- Sektörde yaşanan sorunların şirkete olan etkileri,
- Şirketlerin TMSF'ye devri,
- Şirket/grup paylarının BİST tarafından Ulusal Pazar'da işlem sırasının kapatılması ve Gözaltı Pazarında işlem görmesine karar verilmesi

4. Olumsuz Görüş Dayanakları

Olumsuz görüş belirtilen dönem içerisinde göreceli olarak daha az rastlanan bir durumdur. Analiz edilen raporlarda karşılan ve görüşe dayanak teşkil eden temel konular şunlardır;

Olumsuz görüşte bağlı ortaklık ile ilgili muhasebe işlemlerinin önemli bir dayanak teşkil ettiğini gözlemliyoruz. Örneğin; bağlı ortaklığın konsolide

edilmemesi, bağlı ortaklık hisse alım sözleşmesinin olmaması, hisseleri alınan bağlı ortaklığın ödenen tutar ile hisse alım bedeli arasındaki farkın tespit edilememesi, bağlı ortaklığın iktisabından doğan borç için fazla ödenen miktara ilişkin bilgiye ulaşılamaması gibi.

Şartlı ve görüş bildirmekten kaçınma dayanaklarının bir kısmının olumsuz görüş verilen raporlardada dayanak teşkil ettiğini gözlemliyoruz. Örneğin; işletmenin sürekliliği, denetim kanıtlarına ulaşılamaması, değerlendirme raporunun olmaması, tahsil edilemeyen alacaklar, karşılık ayrılmayan borçlar, vergi ve SGK borcu, ertelenmiş vergi varlığı hesaplaması gibi.

Veyahut şirkete özel bazı hususlar olumsuz görüş dayanağı olarak vurgulanmaktadır. Örneğin şirketle ilgili önemli bir karara ilişkin yönetim kurulu kararına ulaşılmaması, şirketin iç kontrol sisteminin olmaması gibi.

5. Olumlu görüş bildirilen raporda belirtilen diğer açıklamalar

İncelediğimiz dönemde ve kapsamda denetim görüşlerinin çoğunluğunun olumlu olduğunu görülmüştür. Olumlu görüş vermekle birlikte denetim firmaları bazı hususları diğer açıklamalar kısmında belirtmeyi tercih etmektedir. Bu konular özette şunlardır;

5.1. Başka denetim firması

Firmanın veya bağlı ortaklık ve iştiraklerine ait önceki dönem tablolarının başka bir denetim firması tarafından denetlenmesi ve verilen görüşün tipi.

5.2. Ortaklık ve ilişkili taraf işlemleri

Şirketin ortaklık ve ilişkili taraf işlemleri ile ilgili olumlu görüş verilen denetim raporlarında belirtilen hususlar şunlardır;

- Grubun yıllık satışlarının, ticari alacaklarının ve alımlarının büyük kısmının ilişkili şirkete ait olması,
- Konsolide finansal tablolar ve temettü teklifinin Olağan ve Olağanüstü Genel Kurul'lar tarafından onaylanmaması,
- Bağlı ortaklıkta sermaye arttırımına gidilmesi,
- Portföy sınırlamalarına uyum gibi hususlara dikkat çekilmiştir.
- Grubun ortak ve diğer ilişkili tarafları ile fon temininden kaynaklanan fon transferleri
- Finans kurumları ile yapılan genel kredi sözleşmelerine kefil olma gibi karşılıklı taahhüt altına girme işlemleri ve
- Şirketin ortağından alacağının olması.

5.3. Davalar

Gruba bağlı ortaklığın kapatılacağına dair yaşanan belirsiz hukuki süreç veya grup aleyhine açılan davaların devam etmesi gibi hususlar vurgulanmaktadır.

5.4. İşletmenin sürekliliği

Bazı denetim raporlarında şartlı görüş ve görüş bildirmekten kaçınma dayanakları arasında sıkça vurgulanan işletmenin sürekliliği hususuna olumlu görüş verilerek diğer açıklamalar kısmında yer verildiğini görüyoruz.

5.5. Muhasebe düzeltmeleri

Şartlı ve görüş bildirmekten kaçınma görüş dayanaklarına göre şirket için göreceli olarak daha az önemli muhasebe düzeltmelerinin olumlu görüş diğer açıklamalar kısmında belirtildiğini görüyoruz. Örneğin önceki yıllara ait konsolide finansal durum tabloları ile ilgili yıl faaliyet sonuçlarının yeniden düzenlenmiş olması gibi.

5.6. Değerleme raporları ve değer düşüklüğü

Araştırmamız kapsamında, değerlendirme raporları ve değer düşüklüğü ile ilgili şirkete özel durumların olumlu görüş verilen raporların diğer açıklamalar kısmında yer aldığını görüyoruz. Örneğin; maddi duran varlık değer artışı değerlendirme raporu düzenlenmek suretiyle güncellenmemiş olmasına rağmen maddi duran varlık değer artışı ve azalışları ile ilgili olarak cari dönemde gerçekleşmiş müspet ya da menfi değişikliklerin dışında mali tabloları önemli oranda etkileme gücü bulunmaması gibi.

5.7. Vergi

Bazı raporlarda şartlı görüş ve görüş bildirmekten kaçınma dayanaklarının olumlu görüş açıklamaları içerisinde belirtildiğini gözlemliyoruz. Örneğin, şirketin vergi dairesi ile uzlaşma sürecinde olmasına rağmen vergi borcuna karşılık ayırmaması gibi.

5.8. Alacağın tahsilatı ile ilgili belirsizlik

Alacağın tahsilatı ile ilgili şirketin plan, tahmin ve varsayımlarına ilişkin yaptığı açıklamalara, vadesi geçmiş olan alacağı için protokol imzalanması ve alacağın yeniden yapılandırılması gibi hususlarda okuyucu bilgilendirilmektedir.

5.9. Konsolidasyon

Şirketin konsolidasyon işlemlerine dair denetim görüşünü etkilemeyen ve şirkete özel olup, finansal rapor okuyucusunun bilgilendirilmesinde fayda görülen hususlar bu kısımda açıklanmıştır. Örneğin; şirketin yönetim kurulu finansal tablolarında ortaklığını konsolide etmesini gerektiren ana etkenlerden biri olan pay sahipliği oranının % 20 sınırının altında olmasını, iki şirket arasında önemli işlemlerin gerçekleşmiyor olmasını da dikkate alarak finansal raporlarında ortaklığı konsolide etmeyip özkaynak yöntemiyle değerlendirme kararı alması gibi.

5.10. Borçlarla ilgili işlemler

Şirketin borçları ile ilgili denetçinin görüşünü etkilemeyen ve rapor okuyucusunun bilmesinde fayda olduğu düşünülen hususlar diğer açıklamalar kısmında belirtilmiştir. Örneğin, alınmış kredinin vadesinin gelecek yıl dolmasına rağmen kredinin finansal tablolarda düzeltme gerektirmeyen olay olarak değerlendirilmesi gibi.

5.11. Stoklar

Stoklar ile ilgili yılsonu stok sayımı sonucunda fiili durum ile kaydı durum arasında ortaya çıkan farkın zayıf stoklar olarak değerlendirilmesi, yasal

kayıtlarda alımları sırasında indirim konusu yapılan katma değer vergileri ile birlikte zarar yazılmış olması gibi şirkete özel durumlar diğer açıklamalar kısmında yer almaktadır.

6. Kota Altı Şirketler

Bu son bölümde kotaaltı şirketleri incelenmektedir. Kota altı 17 şirket üzerinde 2014-2016 yılları arasında yapılan çalışmada firmaların büyük çoğunluğunun bağımsız denetim raporu olmadığı görülmektedir. Denetim şirketleri arasında Tablo 4'teki dağılımdanda görüleceği üzere DRT Bağımsız Denetim ve Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik A.Ş. ilk sıradadır.

Tablo 4. Kota altı şirketlerde denetim şirketlerinin dağılımı

Kotaaltı Şirketlerde Denetim Firmalarının Dağılımı	2014	2015	2016	Genel Toplam
YOK	11	12	12	35
DRT BAĞIMSIZ DENETİM VE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	3	2	2	7
BDD BAĞIMSIZ DENETİM VE DANIŞMANLIK A.Ş.	1	1	1	3
GÜNEY BAĞIMSIZ DENETİM VE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	1	1	1	3
AKİS BAĞIMSIZ DENETİM VE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.	1		1	2
PwC BAĞIMSIZ DENETİM VE SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLİK A.Ş.		1		1
Genel Toplam	17	17	17	51

Denetim görüşlerinin dağılımı Tablo 5’de izlenebilir. Denetim firmalarının kota altı şirketlere ağırlıklı olarak olumlu görüş verdiği ve şartlı görüşün kota altı şirketlerde göreceli olarak az olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Kota altı şirketlerinde denetim görüşlerinin dağılımı

Kota altı Şirketlerde Denetim Görüşlerinin Dağılımı	2014	2015	2016	Genel Toplam
Yok	11	12	12	35
Olumlu	4	4	4	12
Şartlı Görüş	2	1	1	4
Genel Toplam	17	17	17	51

Şartlı görüş verilen sınırlı sayıdaki firmada şartlı görüş verilme nedenleri incelendiğinde görüş dayanaklarının BIST şirketleri ile paralel olduğu ve aşağıdaki konulara yoğunlaştığı görülmüştür.

- **Borçlar:** Yükümlülüklerinin sağlanamamış olmasına rağmen uzun vadeli kredi borcunun konsolide finansal durum tablosunda kısa vadeli finansal borçlanmalar hesabına sınıflandırılması.

- **Konsolidasyon:** Grup’un % 20 hissesinden fazlasına sahip olduğu iştiraklerinin TMS’ye göre düzenlenmiş ve denetlenmiş finansal tabloları bulunmadığından özkaynaktan pay alma metodu ile grubun finansal tablolarına dahil edilmemesi.

- **Alacakların tahsilatı:** Grup’un ortaklığından vadesi geçen alacağı bulunmaktadır. Yönetim tarafından planlanan aksiyonların muhtemel etkileri güncel finansal durum tablosuna kısmen yansdığından; söz konusu alacakların durumuna veya tahsil edilebilirliğine dair görüş oluşturulamaması raporda belirtilmiştir.

- **Bağlı ortaklık:** Grup’un bağlı ortaklığına ait finansal tablolarına ilişkin bağımsız denetim ve/veya diğer bağımsız denetim prosedürlerinin uygulanmamış olması raporlarda belirtilen hususlardandır.

Raporlarda ağırlıklı olarak olumlu görüş verilmiş ve denetim firmaları ekteki konuları diğer açıklamalar (Diğer ve Dikkat Çekilen Hususlar) kısmında belirtmeyi tercih etmiştir. Bu konular;

- **Alacağın tahsil edilebilirliği:** Faaliyetlerden elde edilecek nakit akışı ile raporlama tarihi itibarıyla olan bu alacakların ödeme kabiliyetinin artacağı ve tahsil edilebilirliği konusundaki belirsizliğin kalkacağı öngörüldüğü bilgisi raporlarda belirtilmektedir.

- **Muhasebe düzeltmeleri veya hataları:** Finansal tabloları yeniden düzenlenmiş olması ve örneğin kar dağıtımı ile ilgili muhasebe düzeltmeleri raporlarda belirtilmiştir.

7. Değerlendirme ve Sonuç

Yapılan çalışmada ulaştığımız sonuçlar özetle şunlardır. Türkiyedeki denetim piyasası incelediğimiz dönem ve firma kapsamında dört büyük denetim firmasının etkisi altındadır. Verilen görüşlerin çoğu olumludur. Bu çalışmanın öncesinde Akdoğan, Altaş ve Gülhan tarafından (kaynakçada belirtilen) yapılan iki çalışma ile karşılaştırıldığında olumlu görüş dışında görüş verilen raporların sayısında artış görülmektedir. Bu duruma yol açan nedenler arasında kötüleşen ekonomik koşulların işletmenin sürdürülebilirliği üzerindeki etkisinin ve Kamu Gözetim Kurumlarının denetim şirketleri üzerindeki denetimini arttırması bulunmaktadır. Raporların istisnalar hariç BDS570 ve BDS700 ile uyumlu hazırlandığı görülmektedir.

Olumlu görüş dışında verilen denetim görüşlerinde işletmenin sürdürülebilirliği ve alacakların tahsilatı ile ilgili belirsizliğin, ortaklık ve ilişkili taraf işlemlerinin öne çıkan dayanaklar olduğu tespit edilmiştir. Kota altı şirketlerde benzer dayanaklar görülmüştür.

Olumlu görüş verilen raporların genelinde işletmeye özel ve okuyucunun bilgilenmesinde fayda görülen hususların açıklandığı görülmüştür.

Rapor dayanakları arasında zaman zaman iç içe geçişmenin olduğu gözlemlenmiş, denetim şirketlerinin zaman zaman olumsuz görüş yerine şartlı görüş, şartlı görüş yerine olumlu görüş vererek dayanaklarını olumlu görüş verilen raporların diğer hususlar kısmında belirtmeyi tercih ettiği gözlemlenmiştir.

KAYNAKÇA

- 1.Akdoğan N, Aktaş M, Gülhan O. Borsa İstanbulda Bağımsız Denetim Şirketleri ve Bağımsız Denetim Görüşleri Üzerinde Bir İnceleme. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 2015; 1(20)
- 2.Akdoğan N, Gülhan O, Aktaş M.; Halka Açık Şirketlerde Bağımsız Denetçi Görüşleri Borsa İstanbul Gözaltı Pazarı Örneği. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 2015; 2(17):245-259
- 3.www.kap.gov.tr; firmaların bağımsız denetim raporları
- 4.www.kgk.gov.tr; BDS 570 ve BDS 700, Bağımsız Denetim Standartları